

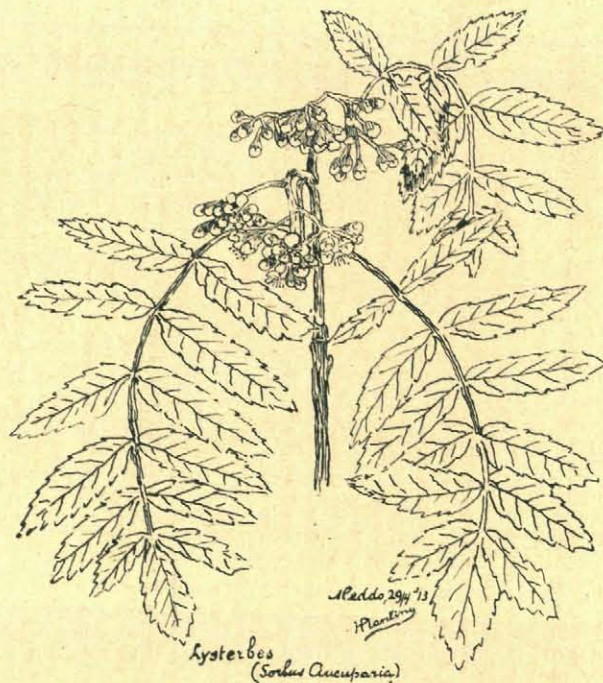
Nu nog even de brem (*Sarothamnus vulgaris*) opgezocht. Deze heester met zijn gaskonsche praal is niet een van mijn lievelingen. Z'n gele pronk verveelt en vermoeit gauw. Alleen op schrale heivelden mag ik hem nog wel, maar tusschen de andere bloemen en boomen mis ik hem graag. Bovendien zien de door insecten bezochte bloemen er flodderig uit.

Voor 'n dag of acht was hij vrij wat mooier, met jong blad en rood-gele bloemknoppen. Maar nu, neen!

En daarom kan ik het den nachtegaal ook maar niet goed vergeven, dat ik in dien pronkenden armoedzaaier zijn nest vond.

Op weg naar huis vond ik in een boschje aan de Slinge een mij onbekende boterbloem. Bij determinatie bleek het de blaartrekkende (*Ranunculus sceleratus*) te zijn.

Dus bij vermaak ook nog »winste». *Winterswijk.* H. PLANTING.

Dubbele schrijvers. — 's Winters komen vogels hier voor, die wat vorm en kleur betreft geheel overeenstemmen met het wijfje van den geelgors (hier schrijver genoemd). Zingen hoorde ik hen niet, maar naar ik vernam, is hun gezang evenals dat van den bastaardnachtegal, doch scherper, hun roep is als die van den geelgors.

Naar hun grootte noemen de vogelaars hen »dubbele schrijvers», waar hooren deze vogels thuis en wat zijn het?

W. BECHTOLD.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

LITERATUUROVERZICHT.

No. 30.

Er is geen plant of dier, dat in onze natuurstudie en beschouwingen overgeslagen mag worden. Niet slechts loont het volop de moeite ieder wezen een uur lang te beschouwen en te bestudeeren, maar zelfs de toewijding daaraan van een heel leven is zeker niet misplaatst.

LORD AVEBURY.

De natuur in haar geheel is net eender als ieder afzonderlijk dier of plantenwezen; zij is van zulk een innerlijke beteekenis en aanpassing dat alle meesterwerken van den menschelijke geest er bij in de schaduw gesteld worden.

PROF. FRANCE.

„Denn das einzelne kann zwar überall nur aus dem allgemeinen verstanden werden; aber, richtig erkannt, vermag es wiederum das Wesen der Gesamtheit zu erläutern,” zegt in denzelfden geest en met hetzelfde doel, *Kurt Graeser*. Maar denk niet, dat iedereen hiervan al genoeg doordrongen is; dan zouden we niet meer onzinnigheden als de volgende, lezen in

natuur-historische boeken: »de voornaamste diersoorten van dit of dat land, die of gene streek», en »grootte en kleine natuurproblemen» etc. Juist aan deze laatste uitdrukking heeft Dr. Tschulok, een passus gewijd. Hij zegt »Bijzonder karakteristiek is een gedachtenwending die bij alle auteurs terugkeert (zooals bij Hertwig, Delage en le Dantec b.v.) n.l. de algemeene Biologie heeft tot onderwerp de studie der »grootte« problemen. Nu moet ik bekennen dat het mij totaal niet helder is wát grootte en wát kleine problemen zijn. Wordt de »grootte« van een probleem bepaald door het feit dat een verschijnsel dat een verklaring verlangt, bij duizend soorten of bij honderdduizend opgemerkt wordt? Of is een probleem »groot«, wanneer het moeilijk op te lossen is en mag het bewuste verschijnsel, dat ons voor dit probleem plaatst slechts bij weinig soorten voorkomen? Kan niet een en hetzelfde verschijnsel grootte en kleine problemen opgeven al naarmate men het in deze of in een andere belichting beschouwt? Ik geloof, ieder probleem van de Biologie kan als een »groot« probleem beschouwd worden; het komt slechts aan op de gepaste samenknopping met andere verschijnsels en problemen. Iedere vlinder, die zijn eieren op de bladeren van een bepaalde voedingsplant legt, terwijl zij toch zelf zich met de nectar van een geheel andere plant voedt, iedere gal, die wij op een dennetak of op een eikeblad ontdekken, iedere bloem van een viooltje, waaraan wij ook nog kleistogame bloemen aantreffen — ieder van deze verschijnsels brengt ons voor »grootte problemen«, wanneer wij ze niet op zich zelf, maar in samenhang met andere verschijnsels beschouwen, en dat is juist de kern van »wetenschappelijke« studie. Van daar zijn alle problemen der Biologie »grootte Problemen«. Over die noodzakelijkheid van elk probleem steeds weer in samenhang met alle mogelijke andere verschijnsels te beschouwen, (iets wat onze hedendaagsche specialisten helaas veel te weinig doen en waarvoor ze door hun klein studiekeurgetje meestal ook niet de gegevens bezitten) spreekt ook Dr. Roland in zijn mooi werkje »Natur und Mensch«, der Mensch in Beziehung zu den Naturkräften (Stuttgart, f1.60), waar hij zegt: »Een vol inzicht, een overzichtelijk begripen der natuurverhoudingen krijgt men pas door het in aanmerking nemen van alle meewerkende kosmische en tellurische factoren. Want elk natuurgebeuren is samengesteld uit de werking van vele afzonderlijke krachten en factoren; de natuur is steeds en overal veelvormig en slechts ons beperkt zinnelijk waarnemingsvermogen vat de resultaten van die veelvoudige, deels samen- deels elkaar tegenwerkende krachten op als schijnbaar enkelvoudige verschijnsels en uitingen.« En eindelijk citeer ik nog Dr. Zacharias (Das Plankton) »Slechts daardoor wordt een organisme, 't zij het groot of slechts mikroskopisch klein is, algemeen interessant, dat wij zijne voor oppervlakkige waarneming verborgen, maar daardoor juist in gewicht stijgende betrekkingen tot andere (of ze lager of hooger staan, doet er niet toe) leeren kennen«.

Wat m.i. de deskundigen over 't hoofd zien bij het wetenschappelijk onderzoek over de denkende en rekenende paarden is voor mij de titel van eenige opmerkingen die ik te maken heb naar aanleiding van No. 17 (27 April) van de *Naturw. Wochenschrift*, waarin het onderzoek van Prof. Dr. von Buttel-Reepen en van Prof. Plate staat beschreven. Ofschoon eerstgenoemde ook geheel overtuigd is van het juiste en geldende der proeven schrijft hij toch ergens: »Het is de vraag of deze hersenwerkingen misschien nog op de grens der instincten onder de drempel van het bewustzijn plaats vinden en misschien nog door mechanisch plaats hebbende associaties kunnen verklaard worden, of dat ze reeds in de verstandssfeer reiken«. Mijn opmerking hierover is: *waarom* zoo'n gedwongen ver opgediepte bedenking over een feit dat men zonder er één woord over vuil te maken bij een mensch per se wél verstand noemt, als die mensch of dat kind precies dezelfde sommen oplost met hetzelfde resultaat. Waarom dan als een *axioma* (dat niemand ook eens tracht te bewijzen) bij het kind wél »verstand' terstond aan te nemen, terwijl er toch massa's kinderen en zelfs menschen zijn die die sommen nooit kunnen leeren oplossen; zoo zijn er toch zeer vele menschenkinderen¹⁾. Staat volgens dien schrijver zoo'n voor onderwijs totaal onbruikbaar menschenkind dan toch nog *boven* het paardenverstand dat het wél kan? dat is toch zèer onzuiver en bevooroordeeld redeneeren. En bovendien wordt er m.i. te veel geschermd met »de mensch«. Er zijn toch zòvele, zèer uiteenlopende menschenrassen met verbaasd verschillende verstandswaarde. Er zijn onder de Afrikaansche pygmeeën en andere gekleurde z.g.n. »wilde« rassen toch een massa menschen die men deze rekensommen totaal niet zou kunnen doen uitvoeren. Als men dan met relatief weinig moeite wél slaagt met een paard, een dier dat zòveel verder van ons afstaat in neigingen en gewoonten en denkmethode dan een of ander gekleurd »wild« ras, dan is toch voor ieder logisch denkend mensch duidelijk dat het paard daardoor blij geeft van méer en hooger verstand; zoo redeneert een onderwijzer toch ook als hij twee individuen heeft waarvan de een iets niet kan oplossen en de ander wel; en zoo redeneert de dieren-experimentator elders toch ook, als het eene dier den weg uit een doolhof minder gauw weet te vinden dan

¹⁾ Zelfs geheele gekleurde menschenrassen die men nooit verder dan tot 6 kan leeren tellen, die slechts klanken uitstooten kunnen en hun boomlevenswijze nog niet op kunnen geven.

het andere. Waarom nu dat onwetenschappelijk en bekrompen meten met 2 maten, zoodra mensch en dier met elkaar vergeleken worden in éénzelfde proef: wat men bij een kind als *hooger* intellect en geestelijke ontwikkeling betitelt in zijn schoolrapport als hij die sommen oplost ná *hevige* schooldressuur (en vaak nog met knoeien en overschrijven van zijn medeleerlingen) dat wil men nog met allerlei *verwringen* verklaringen bij een dier neerdrücken tot een of ander instinct! Bovendien, als men die ontzettend streng omschreven definities leest waaraan men wil dat het resultaat bij een dierenproef moet beantwoorden, zal het werkelijk »verstand« worden genoemd, dan vraagt men zich terstond af: zou een mensch dan met die zelfde maat gemeten, wel verstand blijken te hebben in *elk* individu: »verstand« dat beslist alléén »verstand« is volgens die scherpe definitie? Ik betwijfel het zéér, zéér; als elk mensch eens aan die proef onderworpen werd, zouden er zéér velen beneden de paardenproef blijven. Het onwetenschappelijke is dus dat men het bij de ééne partij als *axioma aanneemt*, en bij de andere scherp en *streng wil bewijzen*. En nóg een vraag: waarom kunnen er niet *verschillende soorten van verstand* bestaan in de levende natuur? Het verstand van negers onder de menschen zelfs, is b.v. al een hêel andere soort, een andere nuance van verstand dan het onze zooals de laatste proeven weer genoeg hebben bewezen. Zelfs alle individuen onder één menschenras hebben verschillende nuances; de een leert iets nooit begrijpen wat de ander vanzelf terstond doorziet. Spreekt men dan van »instinct«? Immers ook niet. *Niets* in de natuur is éénvormig, maar oneindig varieerend. En een schooljongen die men 5 jaar lang iets uitlegt zonder dat hij het nóg *echt* diep begrijpt, wordt door het »grootte publiek« tóch nog een »hooger ontwikkeld dier« in zijn hoedanigheid van »mensch«, geheeten! Zijn dat geen onjuistheden? Zoo zegt Prof. Plate dan ook zéér juist: »Het lijkt mij tegenstrijdig om aan den eenen kant te beweren, dat de paarden die rekenopgaven oplossen en aan den anderen kant de intelligentie niet te willen toegeven« (terwijl men het bij een schooljongen wel toegeeft *zonder bewijs*). Kinderen letten ook, veel op »signalen«¹⁾ als ze moeten antwoorden en groote menschen *begrijpen* elkaar vaak niet, als ze elkaar bij het spreken niet aan kunnen kijken! Zeer juist zegt Plate dan ook: »de natuurvorschermag niet de beantwoording van een grondig onderzochte vraag ontwijken door zich te verschuilen achter iets »onbekends«, en hij mag ook niet iets als onwaar of fout betitelen of als onmogelijk aanzien omdat het in strijd is met »heerschende meeningen« (die juist hêel vaak onware meeningen blijken te zijn). Verder zegt Prof. Plate: »de praestaties der paarden die ik onderzocht heb zijn bewonderenswaardig en bewijzen met niet te overtreffen duidelijkheid, dat een paard evenzeer een »ziel« heeft als een mensch, en dat tusschen beider verstand slechts een gradueel onderscheid is. Het is een onhoudbaar *dogma* te beweren dat alleen de mensch een ziel heeft. Ten slotte zegt von Buttel-Reepen: »ja, maar er is nog een eenvoudigere verklaring mogelijk.« Gesteld, dat dit waar is, dan geldt die eenvoudigere verklaring toch ook zéér zeker voor elk menschenras, en menschenkind dat zelfs *die* paardensommen en die worteltrekkingen *nooit* kan *leeren* oplossen, en dus dan valt het *dogma* van het *universiele, overal aanwezige* menschenverstand ook daarmede.

Dordrecht

P. J. BOLLEMAN VAN DER VEEN.

P.S. Daar ik *twee* exemplaren van de volgende boeken bezit kunnen lezers die overcomplete exemplaren voor de helft van de prijs geheel nieuw van mij overnemen. 1) Der Naturschutz v. Dr. Guenther, geb. (nieuw f 2.60); 2) Handbuch des Vogelschutzes v. Dr. Hennicke geb. (nieuw f 4.90); 3) Die Vögel Mittel Europa's, uitgegeven door Bund für Vogelschutz met 40 gekl. pl. voor f 2 (op elke plaat ongeveer 6 figuren).

¹⁾ En deze paarden doen het zonder signalen.

Zwarte specht. — In verband met 't berichtje omtrent 't voorkomen van de zwarte specht in de Graafschap 't volgende:

Ten Oosten van Dalfsen ligt 't uitgestrekte boschrijke adellijke landgoed Rechteren. Op deze bezitting kwam de zwarte specht 't vorig jaar in meerdere paren broedend voor en ook dit voorjaar vertoont de vogel zich in een tiental exemplaren. Daar de zeldzame vogel door den „Förster“ wordt nagegaan, hoop ik in 't najaar iets meer over zijn verblijf in deze streken te vermelden.

't Laatste merkte ik en meerderen hem op in de naaste omgeving van Zwolle, Febr. en Maart 1913.

Zwolle.

B. G. RUTTINK.

Sijsjes. — Hoe is het te verklaren, of is het nog een raadsel, dat er jaren zijn waarop veel sijsjes voorkomen en jaren dat men er bijna geen ziet, of is dat verschijnsel plaatselijk. Dit jaar is hun aantal hier matig.

W. BECHTOLD.